

diderunt; postea vero prædicantibus discipulis resurrectionem ejus, uno die multa millia hominum crediderunt in eum. Fuit ergo resurrectio efficacissimum medium ad fidem conservandam et persuadendam. Et ita Athanas., l. de Incarnat. Verbi ejusque corporali adventu, ex his quæ fides Christi in mundo operatur, ex gentium conversione, dæmonum expulsionem, Christum resurrexisse latissime confirmat.

5. *Resurrectio Christi spei nostræ nutrimentum.* — Tertia ratio sumitur ex sublevatione spei nostræ. Quam optime declarat Leo, serm. 1 de Resur., capite quarto, dicens: *Ex hoc initium factum nobis est resurrectionis in Christo, ex quo in eo qui pro omnibus mortuus est, totius spei nostræ forma præcessit, etc.*; et serm. 2: *Ita dubitandum non est de consortio gloriæ, sicut dubitandum non est de communione naturæ.* Quod in sequentibus late prosequitur, ac in fine tandem confirmat ex illo ad Philipp. 3: *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Rursus Gregorius, 14 Moral., c. 27, tractans eum locum, quem D. Thomas hic citat: *Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, ait: Sui capitis gloriam sequuntur membra. Redemptor ergo noster suscepit mortem, ne nos resurgere posse confidamus. Unde et eandem mortem non plus quam triduanam esse voluit, ne si in illo amplius differretur, in nobis omni modo desperaretur.* Et hoc est quod Paulus dixit, ad Ephes. 2: *Conresuscitavit, et consedere fecit in cælestibus in Christo Jesu.* Nam, cum ipse in re vere suscitatus est, nos cum illo in spe consurreximus. Unde Gregorius Naz., orat. 41: *Hæri (inquit) cum Christo in cruce agebar, hodie simul glorificor. Hæri commoriebar, hodie simul vivificor. Hæri consepeliebar, hodie simul resurgo;* et orat. 42, in princ.: *Hodie salus mundo tam visibili, quam invisibili, Christus ex mortuis, simul surgite. Christus ad sese, redite. Christus ex sepulchro, peccati vinculis solvimini. Portæ inferi aperiuntur, et mors opprimitur, et vetus Adam deponitur, et novus perficitur, si qua nova in Christo creatura, renovamini.* In quibus omnibus alludit Gregorius ad locum Pauli ad Colos. 3: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite, etc.* Nec dissimile est quod inquit Athan., serm. de Pass. et cruce Dom.: *Necessarium est, surgente Salvatore,*

consurgere quoque cum eo et ipsum Adamum, et omnes ex Adamo oriundos; et sicut moriente Adam, manebamus nos per eum mortui, itaque surgente dominico corpore, necessarium erat omnes cum eo consurgere. Hic enim intellectus est Pauli ad Corinthios scribentis: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Et in hujus ac præcedentis rationis confirmationem multa peti possunt ex eod. Athanasio, l. de Incar. Verbi et corporali ejus adventu; et Petro Chrys., ser. 74 et 75; Augustino, ser. 119 de Temp., ubi inter alia ait: *In passione quid egit? Docuit quid tolleremus. In resurrectione quid agit? Docuit quid speremus. Hic opus, ibi merces; opus in passione, merces in resurrectione.*

6. Atque ex his quæ dicta sunt, exposita etiam est quinta ratio D. Thomæ, quæ fere cum duabus præcedentibus coincidit, scilicet, Christum resurrexisse propter nostræ salutis complementum, ut non tantum nos malis liberaret, sed etiam bonis cumularet. Nam, licet utrumque nobis moriendo meruerit, viam tamen ad id obtinendum resurgendo aperuit, exemplarque ac terminum nostræ exaltationis ostendit. Quarta vero ratio moralis est, et non indiget expositione; nec solutiones argumentorum, quæ facillimæ sunt.

DISPUTATIO XLV,

In duas sectiones distributa.

DE CHRISTI RESURRECTIONE, ET CAUSIS EJUS.

Ex præcedenti disputatione probatum supponimus, resurrectionem Christi fuisse possibilem, et ideo solum superest inquirendum an facta sit. Quid vero sit, non indiget nova disputatione. Quia quoad hoc non est alia ratio de Christi resurrectione, et de quavis alia, quod attinet ad unionem animæ cum corpore sufficienter disposito. Quod vero pertinet ad unionem hypostaticam, si aliqua in resurrectione reparata est, satis etiam est in superioribus dictum; addendum vero aliquid erit de propriis causis hujus resurrectionis.

SECTIO I.

Utrum Christus vere resurrexerit.

1. Hæretici qui negarunt Christum esse verum hominem, aut assumpsisse verum corpus humanum ac mortale, aut vere mortuum fuisse, necesse est ut veram etiam resurrectionem negaverint. Præter hos autem refert

Epiphan., hæc. 28, Cerinthum asseruisse, Christum passum esse et crucifixum, nondum vero resurrexisse, resurrectionem tamen postea in generali resurrectione. Aliter vero refert errorem Cerinthi Irenæus, l. 4 Contra hæc., c. 25, ubi dicit Cerinthum distinxisse Christum a Jesu, et asseruisse passionis tempore Christum a Jesu recessisse, et neque mortem obiisse, neque resurrexisse; Jesum vero, et mortuum fuisse et resurrexisse. Augustinus vero, l. de Hæres., hæc. 8, expresse dicit Cerinthum negasse Jesum resurrexisse. Porro Tertullianus, lib. de Carne Christi, cap. 24, tacitis nominibus, scribit quosdam asseruisse adhuc esse animam Christi in cælo sine carne, quos resurrectionem negasse necesse est. Ac præterea addit alios dixisse existere carnem Christi in cælo vacuum sensu. Hos errores attribuit Philastrius Passionistis, Seleucianis et Hermianis, qui dixerunt solam Christi animam ascendisse in cælos, reliquisse vero carnem suam in sole, juxta illud: *In sole posuit tabernaculum suum.* Potest præterea hic annecti error Apellis, qui (ut Philast. refert) affirmabat Christum resurrexisse, non tamen in sua ac vera carne. Is enim, quamvis verbis fateri videretur, re tamen ipsa resurrectionem negabat. Unde Augustinus, hæc. 23, absolute refert istum dixisse, Christum sine carne resurgentem in cælum ascendisse. Solent ii hæretici in confirmationem sui erroris adducere illud 2 ad Cor. 5: *Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus.*

2. *Christus resurrexit a mortuis.* — Dicendum est, vere ac proprie Christum a mortuis resurrexisse. Conclusio est de fide, et inter articulos fidei ponitur in omnibus symbolis, et in Niceno additur: *Et resurrexit tertia die secundum Scripturas.* Qui modus dicendi sumptus est ex Paulo, 1 ad Cor. 15, dicente: *Tradidi enim vobis imprimis, quod et accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas, et quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die, secundum Scripturas.* Nam quia hoc mysterium difficile hominibus apparebat, et ejus fides firma et stabilis erat illis maxime necessaria, ideo Apostolus et Ecclesia Scripturas proponunt, quæ verbum Dei continent, ut sciamus non humanis testimoniis, sed Dei auctoritate hanc fidem niti. Significant etiam hoc mysterium fuisse in Scripturis prædictum, et ita fuisse impletum, sicut fuit prænuntiatum. Nam hoc plurimum valet ad illius fidem conciliandam. Propter

quod Christus, qui præcipuus testis fuit suæ resurrectionis, quamvis ejus auctoritas sufficientissima esse posset ad illud confirmandum, usus nihilominus est testimonio Scripturarum, ut patet Lucæ 24, ubi incipiens a Moyse et omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant. Et infra dixit ad eos: *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, et dixit eis quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die.*

3. Dices: quæ sunt hæc Scripturarum oracula, in quibus a Moyse, Davide et aliis Prophetis Christi resurrectio prædicta fuit? Respondetur, imprimis non oportere intelligere, Christum docuisse suam resurrectionem ex libris Moysi, Psalmis, et Prophetis omnibus, sed ex singulis adduxisse quæ de ipso erant. Nam in libris Moysi non invenitur expressa prophetia quæ ad litteram de resurrectione Christi intelligatur. Quamvis valde indicata sit a Jacobo, Genes. 49, verbis illis: *Catulus leonis Juda, requiescens accubisti ut leo, quis suscitabit eum?* Quem locum notavit Cyrill. Hieros., cat. 14. Adduci etiam possunt verba illa Deut. 18: *Prophetam de gente tua, et de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus.* Et infra: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, et ponam verba mea in ore ejus, etc.* In quo testimonio fortasse non sine mysterio his positum est verbum *suscitabo*, quamvis non oporteat ad litteram de resurrectione intelligi. Mediate etiam (ut ita dicam) potest ex hoc testimonio resurrectio confirmari. Nam in eo præcipimur audire verba hujus Prophetæ ut verba Dei; unum autem ex verbis ejus fuit promissio suæ resurrectionis. Deinde in sensu mystico potuit ex libris Moysi Messie resurrectio confirmari. Fuit enim sine dubio multis figuris adumbrata ac repræsentata, ut in Joseph, qui post duos annos, tertio ineunte, e carcere educitur, ut exponit Prosper, de Promissionibus et Prædict. Dei, p. 1, c. 29; et in Isaac, quem in fide et spe resurrectionis Abraham immolare non dubitavit, ut Paulus dicit, ad Heb. 11; tamen re ipsa Isaac immolatus non est, quia *resurrectio Filio Dei servata est*, ut eodem libro dicit Prosper, c. 17. Unde Greg. Nyss., eandem figuram eleganter tractans, orat. 1 de Resur., in princ.: *In ore (inquit) myste-*

rium mortis, in unico vero Filio vita, quæ morte non perimebatur, demonstratur. Cyprianus etiam, l. 2 adversus Judæos, c. 23, dicit Christi resurrectionem præfiguratum esse a Moyse, verbis illis, Exod. 19: *Et dixit Dominus ad Moysen: Descende, et testificare populo, et sanctifica illos hodie et cras, laventque vestimenta sua, et sint parati in diem tertium, in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.* Indicans in illa die tertia significatum esse tertium diem resurrectionis Christi, in quo speciali modo Deus ad homines rediit, ut novum pactum et legem universo orbi promulgaret.

4. Ex Psalmis sunt plura et clariora resurrectionis testimonia. Illud est præcipuum, quod ab Apostolo Petro expositum est, Act. 2, et a Paulo, Act. 13, ex Psalmo 15: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo.* De quo testimonio multa diximus supra, tractantes de descensu Christi ad inferos. Præterea de hoc ipso mysterio exponit Paulus, Act. 13, verba Psalm. 2: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Nam de Christi passione præmittitur in eodem Psalmo: *Astiterunt reges terra, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus, ut Apostoli et fideles congregati in unum unanimiter exposuerunt, Act. 4.* Postea vero de resurrectione subjungitur: *Dominus dixit ad me, etc.; et quia tunc data est Christo omnis potestas in celo et in terra, additur: Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam.* Nam de eodem Christo antea prædictum erat: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, id est, super Ecclesiam, per Sion representatam, cujus veluti possessionem post resurrectionem suam Christus accepit.* Quæ omnia necesse est ad litteram de Christo Domino intelligi. Recte igitur etiam illa verba: *Ego hodie genui te*, de Christo homine intelliguntur. Quod etiam ex verbo illo: *Dominus dixit ad me*, Basilii, in Scholiis, recte notavit. Quia Filius ut Deus non appellaret Patrem *Dominus*, sed ut homo; ergo ut sic dicitur hodie genitus; et non ratione primæ conceptionis ex matre, ut constat ex ipsius Psalmi contextu; ergo ratione resurrectionis, in qua declaratum est quam fuerint iniquæ et inanes Judæorum contra Christum meditationes, et consilia. Merito autem resurrectio generatio appellatur, quia (ut supra dictum

est) revera est generatio quædam, cum sit præexistentis corporis ad vitam revocatio. Propter quod vocatur Christus *primogenitus ex mortuis*, ad Colossens. 1, et resurrectionis tempus vocatur a Christo *tempus regenerationis*, Matth. 19. Atque ita exposuerunt etiam hunc Psalmum Hilar. et Theoph. Antioch., ibi; Ambros., l. 3 de Sacram., c. 1; Chrysost., Act. 13; et Euseb., l. 6 de Demonstr., c. 2. Solet autem hic locus exponi de generatione æterna Filii Dei, ut Paulus significat ad Hebr. 1; et sæpe Patres, Cyrillus, lib. de Fide ad Reg.; Athanas., ser. 3 contra Arianos, et in ep. de Nicena Synodo; et August., in Enarr. ejusdem Psal., et in Ench., c. 49. Alii vero Patres interdum exponunt de temporali generatione ex matre, ut Chrysostomus, hom. de Fide in Christum, tom. 3; et Cyrillus Alexand., lib. 2 de Fide ad Reg.; et Gregorius Nyssen., in lib. de Cognitione Dei, qui refertur 1 tomo Bibliothecæ. Hæ tamen expositiones ita admitti possunt, ut prior, quæ maxime litteralis videtur, non rejiciatur.

5. Rursus in hujus mysterii confirmationem adduci potest illud Psal. 3: *Ego dormivi, et somnum cepi, et exsurrexi, quoniam Dominus suscepit me.* Hæc enim verba solet Ecclesia usurpare in die resurrectionis Domini. Et ita exponunt August. ibi; Justinus, dial. contra Triph.; et Euseb., l. 13 de Præpar. Evang., c. 7; quamvis hic sensus allegoricus videatur. Nam ad litteram sermo est de David, in cujus persona figuratus est Christus. Ultimo, ad hoc etiam merito adduci potest Psalm. 56, qui totus esse videtur de Christi passione et resurrectione, saltem in sensu mystico ab Spiritu Sancto intento. Unde Christo accommodantur illa verba: *Exurge gloria mea, etc.; et illa: Misit de celo, et liberavit me, et dedit in opprobrium conculcantes me.* Et ita exponunt ibi late Aug., Hilar., et alii. Addit etiam Ignatius, ep. 5, verba illa Psal. 40: *Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis;* et illa Psal. 73: *Exurge, Deus, judica causam tuam.* Quibus multa similia adduci possunt.

6. Vaticinia Prophetarum de resurrectione Christi. — Tertio, in Prophetis plures sunt hujus mysterii prædictiones. Et imprimis Paulus, Act. 13, de hoc mysterio explicat locum Isaia 55: *Feriam vobiscum pactum sempiternum misericordias David fideles*, quod Paulus juxta Septuaginta citat, *Sancta fidelia David.* Sed difficile est intellectu quomodo possint hæc verba ad Christi resurrectionem

aptari. Leo Castrensis in Isaiam ut hoc exponat, dicit imprimis, Paulum accipere plurale pro singulari numero, id est, *Sanctum David fidele;* et *David* ibi non significare proprie regem David, sed Christum, ex Davide ortum, et in eo representatum; atque ita *Sanctum David* significare corpus Domini; *fidele* autem idem esse quod stabile, incorruptibile et æternum. Contra quam expositionem nihil oportet objicere, quoniam ipsa per sese statim displicet, cum omnia verba ad improprias significationes detorqueat, et plura eorum sine ullo fundamento. Præterea, quia si hæc verba in Isaiam considerentur, nec ipsis nec contextui potest accommodari talis expositio. Prius ergo supponenda est litteralis intelligentia illorum verborum apud Isaiam. Est enim ibi expressa promissio Novi Testamenti, in quo implendæ erant omnes promissiones factæ David, sive per *David* intelligamus regem David, cui præcipue facta est promissio Messia, et æterni regni ejus, sive intelligamus Christum, ut intelligit Hieronymus. Tum quia verba sequentia hoc requirunt: *Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus;* tum etiam quia hæc phrasid est usitata in Scriptura, Psalm. 88: *Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum.* De quo postea subditur: *Et ego primogenitum ponam illum, etc.,* quod proprie in Christum convenit. De quo etiam dicitur Ezech. 34: *Suscitabo vobis pastorem unum servum meum David.* *Sancta* ergo *fidelia David* appellantur ab Isaiam sanctæ et divinæ promissiones Christo, seu de Christo factæ, et eadem dicuntur *fideles misericordias*, juxta vulgatam lectionem Isaia; Paulus ergo ab hoc litterali sensu non recedit, neque intendit dicere in illis verbis: *Dabo vobis sancta David fidelia*, in particulari esse promissam resurrectionem, aut corporis Christi incorruptionem (hoc enim nec Isaias intendit, nec habet fundamentum, ut dixi); sed, cum dixisset Christum suscitatum fuisse a Patre, juxta illud: *Ego hodie genui te*, subdit: *Quod autem suscitavit eum a mortuis, iam non reversurum in corruptionem, ita dixit, etc.,* id est, ita ex Scripturis colligitur, quia sanctæ promissiones, a Deo factæ, in Christo erant implendæ. Unum autem ex illis promissis fuit: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Itaque non affert illa verba Isaia, ut in particulari probet resurrectionem, sed ut in generali assumat promissiones de Christo factas fuisse fideles, et suum exitum habituras. Cui expositioni adjungi etiam potest,

cum Isaias inquit: *Misericordias David fideles*, alludere ad promissiones factas Psal. 88, qui incipit: *Misericordias Domini in æternum cantabo*, ut Hieronymus et alii interpretes adnotarunt, tum propter verborum similitudinem, utrobique enim fit mentio divini pacti, misericordiæ ac fidelitatis; tum etiam quia in illo continentur præcipuæ de Messia promissiones: *Disposui testamentum electis meis. Juravi David servo meo. Usque in æternum præparabo semen tuum, etc.* In illis autem promissionibus, licet non expresse, implicite tamen continetur resurrectionis promissio. Nam dicitur Christus duraturus in æternum, et *thronus ejus, sicut dies cæli.* Paulus ergo, ut probet resurrectionem, adducit locum Isaia, ex quo generaliter habetur, has promissiones fuisse implendas, inter quas (ut dixi) resurrectio continebatur; tamen, quia in hoc loco solum continebatur implicite, addit Paulus aliud testimonium, in quo specialis et propria promissio resurrectionis Christi continetur.

7. *Mors in morte Christi absorpta quomodo.* — Est aliud testimonium Isaia, c. 25, quod ad hanc veritatem firmandam afferri potest, ubi de Christo dicitur: *Præcipitavit mortem in sempiternum.* Ad quem locum alluisse videtur Paulus, 1 ad Cor. 15, cum dixit scriptum esse: *Absorpta est mors in victoria.* Nam (ut D. Thomas ibi notavit) testimonium illud secundum ea verba non invenitur in Veteri Testamento, sed ex hoc loco videtur desumptum. Nam sensus idem est. Absorbere enim mortem idem est quod eam destruere et profligare; hoc autem ipsum est illam præcipitare; et in hebræo ad litteram est verbum *absorbendi*, pro quo Septuaginta posuerunt verbum *devorandi*. Observandum autem est in hebræo non legi passive, *absorpta est*, sed active, *absorpsit*, seu, *devoravit* (ut Septuaginta transtulerunt); sed vel activum positum est pro passivo (quod est frequens apud Hebræos), vel non de omnium hominum morte, sed de singulari morte Christi intelligendus est hic locus. Unde Septuaginta non simpliciter, sed cum articulo dixerunt: *Devoravit illa mors prævalens*, quia mors Christi mortem omnium absorpsit. Ex quo sensu recte etiam sumi potuit alia propositio passiva: *Absorpta est mors in victoria.* Nam sensus idem est. Cum quo etiam coincidit illud Osee 13: *O mors, ero mors tua.* Ex hoc ergo loco colligunt Patres Christi resurrectionem, quia, cum ipse mortem destruxerit, atque deleverit, non

potuit ab ea absorberi aut detineri; ubi ergo prædicta est victoria Christi adversus mortem, satis etiam ejus est prædicta resurrectio. Unde Eusebius, l. 4 de Demonst., c. 12, postquam dixerat Christum sua morte mortem fugasse, subdit: *Hac sane ratione ipsius etiam corpus mortuum excitatum est, et multa corpora, quæ dormierant, surrexerunt, ut merito ex hoc in sacris litteris dictum sit: Absorpsit mors in victoria;* et Cyrillus, super Isaiam, exponens illa verba: *Mors* (inquit) *prævaluit contra primum parentem, et contra omnem sobolem, at in Christo vires amisit. Tertia enim die revixit, calcata morte, et factus est nobis resurrectio, abstulit lamenta et lacrymas, abstulit opprobrium peccati.* Et eundem sensum indicat Athanasius, de Cruce et pass. Dom., ubi cum dixisset, *Dominum non imbecillitate naturæ mortuum esse, sed quod mortem ad cædem necemque persecutus sit,* subdit: *Non enim morte superari potuit, sed potius aculeum surum amisit;* et infra, indicans locum Isaiæ: *In deglutitione mors fuit, postquam invaluerat.*

8. *Objectio.* — *Responsio.* — Dices, quamvis his testimoniis recte probetur Christum post mortem suam aliquando resurrecturum, non tamen probari jam resurrectisse. Respondetur primum, in multis ex prædictis locis satis doceri Christi resurrectionem futuram fuisse paulo post mortem ejus, ante prædicationem Evangelii, et conversionem gentium, ut patet tum illis verbis Psalm. 15: *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Item ex alio Psalm.: *Ego hodie genui te. Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.* Ubi clare significatur, Ecclesiæ propagationem futuram post Christi resurrectionem. Quod etiam significatum est Michæ 7, ubi in sensu allegorico Christus ad mortem vel ad synagogam loquitur: *Non leteris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam.* Et infra: *Et aspiciet inimica mea, et operietur confusione;* et tamen paulo post subditur: *Dies, ut ædificentur maceræ tuæ. In die illa longe fiet lex,* etc., id est, ab illo die quo ego consurgam, reædificabitur Ecclesia, et maceria ejus, quæ antea fuerat diruta, et cessabit lex vetus, etc. Et idem insinuatur in priori loco Isaiæ. Nam statim post illa verba: *Misericordias David fideles, subditur: Ecce testem populis dedi, eum ducem et præceptorem gentibus.* Rursus in illo loco Oseæ 13: *O mors, ero mors tua,* statim subditur:

Morsus tuus ero inferne, ut significetur utrumque simul fuisse futurum, scilicet, et mortem destruere per resurrectionem, et infernum mordere educendo Sanctorum animas. Nam, licet verum sit perfectam mortis victoriam non consummari quoad effectum, usque ad generalem resurrectionem (ut Paulus dixit, 1 ad Cor. 15), tamen in Christi resurrectione demonstrata et inchoata est, et in virtute quodammodo consummata, quatenus omnes in Christo resurrectimus, ut idem Paulus ait, ad Eph. 2.

9. Et ad eundem modum explicandus est alter locus Isaiæ supra expositus, quibus adungi potest testimonium Sophon. 3: *Expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum, ut congregem gentes, et colligam regna,* etc. Quo testimonio utitur Euseb., l. 2 de Demonst., c. 17; et August., 18 de Civ., c. 33; et ex eo probant Christum resurrectisse, et postea gentes ad se vocasse. Est etiam optimus locus Job, c. 19: *Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum.* Ubi (ut recte exponit Greg., l. 14, c. 46) ex fide resurrectionis Christi sperabat Job suam resurrectionem; tamen (ut ex verbis ejus constat) suam sperabat in novissimo die, Christi autem resurrectionem longe antea factum iri credebat. Denique præter hæc sunt alia testimonia in Prophetis, in quibus proprius etiam dies resurrectionis Christi indicatur, ut Oseæ 6, et Jonæ 2, de quibus in sequenti disputatione commodius dicemus.

10. Ultimo afferri possent testimonia Novi Testamenti. Sed hæc et in superioribus lacta sunt, et tam sunt frequentia ac evidentiæ, ut supervacaneum sit in eis enarrandis immorari. Solum desiderari hoc loco posset expositio illius testimonii Actor. 4, ubi dicitur Christus ad comprobendam suam resurrectionem præbuisse seu ostendisse se discipulis suis *in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis.* Oporteret enim exponere quæ fuerint hæc argumenta, quibus Christus probavit se post mortem iterum vivere, et quam fuerint valida et efficacia. Sed quia D. Thomas, quæst. 55, art. 5 et 6, hoc explicat, ideo, si quid addendum occurrerit, in commentariis illorum articulorum dicitur. Rationes autem, ob quas Christus ante generalem resurrectionem voluit resurgere, tractatæ sunt in commentario primi articuli, et plura dicemus sectione sequenti. Statim vero occurrebat hic quæstio, an Christus fuerit pri-

mus resurgentium; eam vero tractat D. Thomas, a. 3. in cujus commentario illam explanabimus.

11. Ex hac fidei veritate sequitur primo, Christum Dominum resurrectisse in vero corpore humano, id est vere constante ex hac materia rerum generabilium et corruptibilium, disposita et organizata eo modo quo forma ac natura humana requirit. Et hoc voluit Christus probare ac persuadere discipulis, quando eis dixit: *Palpate, et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Nam (ut Leo Papa, serm. 4 de Resur., notavit) ut resurrectionis veritas multis documentis manifesta fieret, apparere voluit Christus discipulis, *non solum loquens cum eis, sed habitans, atque convalescens, et pertractari se diligenti curiosoque contactu, ab eis quos dubitatio perstringebat, admittens.* Quod latius exposuit D. Thomas infra, q. 55, art. 4, 5 et 6.

12. *Christus in eodem numero corpore, quod reliquit in cruce, resurrexit.* — Secundo, sequitur resurrectisse Christum in eodem numero corpore, quod mortuum in cruce reliquit. Ratio hujus et superioris consecrarii est, quia hæc sunt necessaria ad veram resurrectionem (ut supra ostensum est); at Christus vere resurrexit. Solum est observandum, cum in tempore vitæ Christi Domini magna multitudo materiæ successive fuerit per continuam nutritionem acquisita et adjuncta corpori Christi, fieri potuisse, salva veritate resurrectionis, ut ex quacunque parte illius materiæ sufficienter conficeretur corpus in quo Christus esset resurrecturus, ut ex supra dictis de resurrectione in communi constare potest; tamen ad perfectiorem unitatis modum pertinuit, ut idem corpus constans ex eadem omnino materia, ex qua tempore mortis constabat, resurgeret. Tum quia hoc modo perfectissime et omni ratione resurrexit idem omnino quod ceciderat; tum etiam quia hoc erat necessarium ad veritatem resurrectionis demonstrandam. Nam si Christus assumpsisset corpus ex alia materia compactum, etiamsi esset illa quæ ex eodem corpore Christi discursu vitæ resoluta fuerat, difficilius crederetur vere resurrectisse. Eratque hoc quodammodo debitum illi sanctissimo corpori, ut si eum fuerat particeps crucis et ignominie, ita etiam esset consors gloriæ et æternæ vitæ. Propter quod de illo prædictum erat: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Ex quo loco, et ex tota historia Evangelica cer-

tum omnino est, idem numero corpus quod in cruce pependit, ex eademque materia constans, resurrectisse. Et hanc identitatem demonstrare voluit Christus, cum dixit Thomæ: *Infer digitum tuum huc,* etc. Quem locum tractans Leo Papa, serm. 4 de Resur., inquit: *Ideo clausis ad discipulos ostiis introibat, et flatu suo dabat Spiritum Sanctum, et dato intelligentiæ lumine sanctarum Scripturarum occulta pandebat, et rursus idem vulnus lateris, fixuras clavorum, et omnia recentissimæ passionis signa monstrabat, ut agnosceretur in eo proprietates divinæ humanæque naturæ individua permanere.* De qua re dicemus plura infra, quæst. 54, a. 4. Cum autem dicimus constare corpus illud ex eadem materia quæ in eo inventa est tempore mortis, non excludimus quin aliquid materiæ illi corpori addi potuerit, si fortasse necessaria fuit. Hoc enim identitati corporis non repugnat, et ad perfectam ejus integritatem potuit esse necessarium. De qua re dicturi sumus, q. 54, art. 2.

13. *Testimonii Pauli 2 Cor. 4 expositio.* — Contra hanc veritatem fidei nihil est quod objici possit, præter ea quæ objiciuntur adversus resurrectionem in genere, ejusque possibilitatem, quæ in superioribus tacta sunt, et infra, disputando de generali hominum resurrectione, si quid residuum fuerit, addetur. Locus autem ille 2 ad Cor. 4: *Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus,* tractatus est a nobis superiori tomo, disp. 13, sect. 3, ubi diximus nomine *carnis* intelligi carnem passibilem, in qua aliquando fuit cognitus Christus; nunc autem licet eandem carnem habere credatur, non tamen passibilem. Quam expositionem, præter ea quæ ibi adduxi, his verbis confirmat Leo Papa, sermone 4 de Resur.: *Non dissonat, dilectissimi, ab hac fide Magister gentium Apostolus Paulus, cum dicit: Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus. Resurrectio enim Domini non finis carnis, sed commutatio fuit, nec virtutis augmento consumpta substantia est; qualitas transit, non natura defecit. Et merito dicitur caro Christi in eo statu, in quo fuerat nota, nesciri. Quia nihil in ea passibile, nihil remansit in ea infrimum, ut ipsa sit per essentiam, et non sit ipsa per gloriam.*